

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

*Затверджено Вченою радою Рівненського
державного гуманітарного університету
Протокол № 3 від 23 лютого 2017 р.*

Ректор

проф. Постоловський Р. М.

**ПРОГРАМА
КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
13.00.09 – ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ**

Рівне – 2017

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Стрімка глобалізація, демократизація та інформатизація, яких зазнає сучасне українське суспільство, суттєво впливають перш за все на розвиток освіти, вимагаючи її кардинального оновлення, перегляду наявних форм і методів навчання, активного запровадження педагогічних інновацій. Одним із важливих стратегічних завдань реформування наукової діяльності у системі педагогічної освіти, визначених нормативно-правовими документами нашої держави, є підготовка науково-педагогічних кадрів, здатних до проведення теоретичних, пошукових і прикладних досліджень з пріоритетних проблем в галузі теорії освіти і навчання.

Теоретичне і практичне розв'язання зазначеної проблеми посилює необхідність спрямування педагогічної науки на вироблення стратегії розвитку освіти, перспектив відродження і розбудови національної школи, нових педагогічних технологій, створення умов для свободи творчості вчених-педагогів.

Головним завданням іспиту є з'ясування на рівні світоглядної позиції ступеня осмислення й усвідомлення науковцями-початківцями концепції національної освіти, комплексна перевірка якості професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, їх професійних компетентностей, стану їх готовності до дослідницької діяльності в галузі теорії освіти і навчання (дидактики).

Сучасне українське суспільство гостро відчуває дефіцит особистостей, здатних зважено та обмірковано приймати відповідальні рішення. У зв'язку з цим науковці ведуть мову про зміщення акцентів з накопичення знань до особистої їх інтерпретації у процесі активної діяльності.

Оцінювання відповідей пошукувачів проводиться за існуючими вимогами і нормами, а також з урахуванням:

- публічного “захисту” фахівцем дослідницького задуму, який відображено у науковому рефераті з обраної теми дисертаційного дослідження;
- здатності мислити науково-педагогічними категоріями;

- вміння оцінювати плідні дидактичні ідеї, розкривати їх сутність та умови реалізації;
- схильності до наукової і педагогічної творчості.

Програма складається з таких розділів:

- I. Загальні основи, педагогіки.
- II. Теорія освіти і навчання (дидактика).
- III. Питання для випробувань з кандидатського мінімуму.
- IV. Література для самостійного опрацювання.

Білет з іспиту включають питання із загальних основ педагогіки, дидактики та з теми дисертаційного дослідження.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Розділ передбачає висвітлення теоретико-методологічного фундаменту педагогічної науки, її понятійно-категоріального апарату, змісту основних державних документів про освіту: Закону України, “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Державної національної програми розвитку освіти в Україні в XXI столітті, концепції середньої загальноосвітньої школи України, Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад тощо. Здобувачі мають розкрити сутність педагогічних понять: предмет і завдання педагогіки; основні категорії педагогіки; педагогічний процес як цілісність; науково-теоретична, прогностична і практична функції педагогіки; тенденції в диференціації та інтеграції педагогічних знань; система педагогічних наук; зв’язок педагогіки з іншими науками.

Розуміти процеси розвитку особистості, його рушійні сили і закономірності; роль спадковості, середовища і виховання у розвитку і формуванні особистості; роль діяльності, активності та спілкування у розвитку особистості. Знати взаємозв’язок навчання і розвитку; вікові, та індивідуальні відмінності учнів та враховувати їх у навчанні і вихованні.

Розкрити методологію та методи науково-педагогічних досліджень; перспективи розширення зони вивчення педагогічних явищ з використанням новітніх інформаційних технологій.

РОЗДІЛ П. ТЕОРІЯ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

2.1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ДИДАКТИКИ

Розуміння дидактики не лише як складової педагогіки, але й як самостійної педагогічної науки, з'ясування предмета і функцій дидактики, основних етапів її становлення та розвитку; висвітлення основних тенденцій та стратегії розвитку сучасної освіти в Україні, основних завдань дидактики. Здобувачі повинні проявити знання основних дидактичних категорій, розкрити зв'язок дидактики з іншими науками і схарактеризувати види та методи дидактичних досліджень.

Особлива увага звертається на виявлення розуміння дидактичної системи, знання її основних компонентів і елементів, а також зв'язків між ними. Беззаперечна роль у становленні майбутнього науковця належить педагогічному мисленню та виявленню його під час відповіді на питання білета.

2.2. ЗМІСТ ОСВІТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Розкрити сутність поняття про зміст освіти, чинники, що зумовлюють його формування, теорії організації змісту освіти: теорія формальної (Дж. Локк, Й. Песталоцці, Е. Кант, Й. Герbart та ін.), теорія матеріальної (Я. Коменський, Г. Спенсер та ін.), теорія єдності матеріальної і формальної (К. Ушинський, В. Блонський та ін.), дидактичного утилітаризму (Д. Дьюї та ін.), теорія культурологічної спрямованості освіти (матеріальна і духовна культура) (І. Лернер, М. Скаткін, В. Краєвський) та інші.

З'ясувати основні етапи реформування змісту освіти сучасної загальноосвітньої школи; тенденції до гуманітаризації і гуманізації освіти; наукові основи визначення змісту освіти; компоненти змісту освіти (базовий,

та шкільний); вимоги до відбору змісту освіти; державні нормативні документи, що відображають зміст освіти в школі (базовий навчальний план, навчальна програма, підручник). Висвітлити проблему диференціації навчання і тенденції до забезпечення єдиного освітнього стандарту.

2.3. ПРОЦЕС НАВЧАННЯ, ЙОГО ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

Розкрити сутність та функції процесу навчання, двобічний його характер, гносеологічні основи, структуру діяльності вчителя і учіння як систему пізнавальних, дій, спрямованих на вирішення завдань навчання; структуру процесу засвоєння знань. Схарактеризувати процес навчання як систему: його компонентний склад, взаємозв'язок та взаємодію. Розкрити кожний структурний компонент процесу навчання. Аналіз зарубіжних теорій навчання.

2.4. ВИДИ І СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАННЯ, ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Схарактеризувати пояснювально-ілюстративний вид навчання, його можливості і обмеження, умови застосування. Розкрити сутність проблемно-пошукового навчання та умови його успішної організації; основ програмованого навчання і перспектив комп'ютеризації навчання; сутності модульно-розвивального навчання та умов його реалізації.

Висвітлити сучасні концепції навчання: розвивального навчання (Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег, К. Ушинський, М. Данилов, Г. Костюк, І. Якиманська, та ін.); концепція І. Занкова; концепція розвивального навчання за системою В. Давидова; концепція поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізїна); концепція активізації пізнавальної діяльності учнів (І. Харламов, Т. Шамова, В. Лозова, О. Савченко та ін.); концепція школи діалога культур (В. Біблер, С. Курганов, Г. Балл та ін.) та інші авторські педагогічні ідеї вчителів-новаторів.

2.5. ЗАКОНОМІРНОСТІ І ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ

Дати поняття “закону” і “закономірності” в навчанні. Висвітлити внесок вчених у розробку цієї проблеми (Я. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський, Дж. Дьюї, Е. Л’орндайк, В. Помагайба, Ю. Бабанський, І. Підласий та ін.). Закономірності загальні і конкретні та їх характеристика. Розкрити поняття про принципи і правила навчання. Схарактеризувати систему принципів навчання та правил. З’ясувати дію принципів відповідно до компонентів процесу навчання. Розкрити сутність принципу природовідповідності як аксіоми педагогіки у тлумаченні Я. А. Коменського та Й. Г. Песталоцці.

2.6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Розкрити сутність поняття про метод навчання, його структуру і функції.

З’ясувати внутрішню і зовнішню сторони методу навчання. Пояснити причини різних підходів до класифікацій методів навчання в сучасній дидактиці та схарактеризувати основні групи методів навчання за ознаками: зовнішньої форми їх прояву; внутрішнього логічного шляху засвоєння знань учнями; різні види пізнавальної самостійності та активності учнів; бінарні та полінарні.

З’ясувати сутність прийому навчання, розкрити загальну стратегію вибору методів і прийомів навчання. З’ясувати структуру методу навчання та порівняти її зі структурою навчальної технології. Дати характеристику окремих педагогічних технологій. Сучасні засоби навчання та їх характеристика.

2.7. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ І ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Визначити поняття та схарактеризувати основні форми організації навчальної діяльності учнів. Проаналізувати історичні відомості про розвиток організаційних форм навчання: класно-урочної, мангеймської

системи; експериментальної школи Д. Дьюї; методу проектів Х. Кілпатрика; Дальтон-плану; методу центрів за інтересами О. Декролі; плану Трампа.

З'ясувати внесок Я. Коменського та К. Ушинського в розробку класно-урочної системи. Розкрити переваги і вади класно-урочної системи, потребу змін у цій системі. Схарактеризувати відомі типології уроків (В. Онищук), структуру уроків різних типів (за основною метою), специфіку нетрадиційних уроків, уроків з інтегрованим змістом.

З'ясувати об'єктивні та суб'єктивні вади уроку та потребу трансформації уроку в сучасних умовах. Показати удосконалення уроку в умовах нових педагогічних технологій навчання.

Розкрити інші (крім уроку) форми організації навчання в школі.

2.8. ДІАГНОСТИКА НАВЧАННЯ

Визначити поняття “діагностика навчання”. З'ясувати сутність понять контроль, перевірка і оцінка результатів навчальних досягнень учнів. Розкрити функції перевірки та оцінки навчальних досягнень учнів. Зміст поняття “навченість” і “научування” учнів. Рівні навченості. Рівні засвоєння знань, їх характеристика.

Психолого-педагогічні вимоги до перевірки навчальних досягнень учнів. Види та форми перевірки. Методи і прийоми оцінювання успішності. Особливості та відмінності п'ятибальної та дванадцятибальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів. Тестування успішності. Вимоги до навчальних тестів. Особливості оцінювання навченості учнів в умовах рейтингової технології навчання.

ПИТАННЯ ДЛЯ КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ

1. Педагогіка як наука про освіту і виховання особистості; її предмет і завдання. Способи взаємодії педагогічної науки і педагогічної практики, зумовлені цілями, завданнями та змістом освіти.

2. Система педагогічних наук та місце в ній вікової дидактики. Зв'язок педагогіки з іншими науками та його значення для наукових досліджень і педагогічної практики.
3. Методологія і сучасні методи педагогічних досліджень.
4. Основні категорії педагогіки та їх сутність; освіта, навчання, виховання, розвиток. Правомірність терміну “формування особистості” в педагогіці.
5. Як визначаються поняття: людина, особистість, індивідуальність? Розкрийте сутність поняття “розвиток особистості”. Основні фактори розвитку особистості, їх загальне тлумачення.
6. Роль спадковості у людському розвитку. Проблема успадкування спеціальних задатків та інтелектуальних якостей.
7. Вплив середовища та виховання на розвиток особистості.
8. Аналіз різних підходів до єдності та взаємодії навчання і розвитку. Що таке “зона актуального розвитку” і “зона найближчого розвитку”.
9. Вплив діяльності та спілкування на розвиток особистості. Основні види діяльності школярів. Активна діяльність як фактор її розвитку.
10. Рушійні сили та закономірності розвитку особистості.
11. Вікова періодизація учня та її урахування у навчанні і вихованні. Індивідуальні особливості дитини.
12. Загальна характеристика Закону України “Про загальну середню освіту” та його значення для реформування освіти в Українській державі.
13. Мета і завдання різних освітніх рівнів (початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта).
14. Розкрийте значення мети в педагогіці: загальна мета і “проекування якостей особистості”. Співвідношення між ціллю, метою і завданнями.
15. Дидактика як складова педагогіки. Предмет та функції дидактики. Основні етапи її становлення та розвитку. Внесок українських вчених у дидактику.
16. Розкрити тенденції та стратегію розвитку сучасної освіти в Україні і сформулювати основні завдання дидактики.

17. Основні категорії дидактики. Зв'язок дидактики з іншими науками. Види та методи дидактичних досліджень.
18. Сутність поняття про зміст освіти. З'ясувати фактори, що зумовлюють його формування.
19. Теорії організації змісту освіти: теорія формальної (Дж. Локк, Й. Песталоцці, Й. Гербарт та ін.), теорія матеріальної освіти (Я. Коменський, Г. Спенсер та ін.), теорія єдності формальної і матеріальної освіти (К. Ушинський, В. Блонський та ін.), дидактичного утилітаризму (Д. Дьюї та ін.) та їх значення для формування змісту в сучасній школі.
20. Схарактеризуйте концепцію змісту освіти (І. Лернера), елементи змісту освіти та їх функції. Вимоги до відбору змісту освіти в школі.
21. З'ясуйте основні етапи реформування змісту освіти загальноосвітньої школи.
22. Основні принципи реформування змісту сучасної загальної освіти: гуманітаризація, гуманізація, диференціація, інтеграція; засоби їх реалізації.
23. Розкрийте компоненти змісту освіти (базовий, регіональний, шкільний). Державний освітній стандарт загальної середньої школи та його характеристика.
24. Нормативні документи, що відображають зміст освіти в школі (базовий навчальний план, навчальна програма, підручник). Охарактеризуйте їх.
25. Диференціація навчання та тенденція щодо забезпечення єдиного державного освітнього стандарту загальної середньої школи.
26. Мотиваційна, інформаційна, пізнавальна, виховна, розвивальна та самоосвітня функції шкільного підручника. Особливості його використання вчителем та учнями.
27. Сутність процесу навчання, його філософські та психологічні основи, двобічність процесу навчання, його основні функції.

28. Процес навчання як система: компонентний склад, характеристика кожного компонента, зв'язки між ними.
29. Аналіз зарубіжних теорій навчання.
30. Особистісно-зорієнтований підхід до навчання, його характеристика.
31. Види навчання та можливості їх використання в сучасній школі.
32. Схарактеризувати пояснювально-ілюстративний вид навчання, його можливості і обмеження, умови застосування в сучасній школі.
33. Сутність проблемно-пошукового навчання та умови його успішного застосування.
34. Розкрити основи програмованого навчання та перспективи комп'ютеризації навчання.
35. Сутність модульно-розвивального навчання та умови його реалізації.
36. Концепція розвивального навчання (Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег, К. Ушинський, М. Данилов, Г. Костюк, О. Савченко, І. Якиманська та ін.).
37. Концепція розвивального навчання Л. Занкова. Принципи її реалізації в школі.
38. Концепція розвивального навчання за системою В. Давидова.
39. Концепція поетапного формування розумових дій П. Гальперна та Н. Талізінної.
40. Дидактична система та характеристика її елементів.
41. Цілі навчання. Поділ їх на групи.
42. Педагогіка співробітництва та її значення для розвитку сучасної школи.
43. Поняття “закону” і “закономірності” в навчанні. Дати характеристику окремих з них.
44. Закономірності навчання загальні і конкретні та їх характеристика.
45. Поняття про принципи і правила навчання. Система принципів навчання та їх загальна характеристика.
46. Розкрити принципи: природовідповідності, науковості та доступності, наочності .

47. Розкрити принципи: оптимізації, зв'язку теорії з практикою, свідомості й активності, систематичності і послідовності, міцності.
48. Розкрити сутність оптимізації процесу навчання та способи її здійснення.
49. Роль пізнавального інтересу в навчанні і розвитку школярів.
50. Схарактеризуйте теорію методів навчання у вітчизняній дидактиці. На чому базуються різні підходи до класифікації методів навчання в сучасній дидактиці.
51. Методи навчання: сутність поняття, структура, функції. Зовнішня форма прояву та внутрішня сутність. Прийоми навчання.
52. Схарактеризувати методи навчання за джерелами інформації словесні, наочні, практичні. Умови їх ефективного застосування.
53. Розкрити групу методів навчання за ознакою пізнавальної активності і самостійності учнів. Умови їх ефективного застосування .
54. Характеристика групи методів навчання на основі логічного шляху розгортання інформації і засвоєння її учнями.
55. Бінарний і полінарний підхід до класифікації методів навчання. Розкрити загальну стратегію вибору методів навчання.
56. Засоби навчання та їх характеристика.
57. Визначити поняття та схарактеризувати основні форми організації навчальної діяльності учнів: індивідуальна, парна, групова, загальнокласна. Обґрунтувати можливості їх гармонійного поєднання у процесі навчання.
58. Проаналізувати історичні відомості про розвиток організаційних форм навчання; мангеймська система, експериментальні школи Дж. Дьюї, метод проектів Х. Кілпатрика, Дальтон-план, метод центрів за інтересами О. Декролі, план Трампа.
59. Розвиток класно-урочної системи навчання. Внесок Я. Коменського та К. Ушинського в її розробку. Розкрити переваги і вади класно-урочної системи і потребу змін у дій системі.

60. Типологія уроків у сучасній дидактиці (В. Онищук, О. Савченко та ін.). Структура уроків різних типів (за основною дидактичною метою) їх загальна характеристика. З'ясувати об'єктивні та суб'єктивні вади уроку та потребу трансформації уроку в сучасних умовах.
61. Специфіка нетрадиційних уроків та уроків з інтегрованим змістом. Показати удосконалення уроку в умовах нових педагогічних технологій навчання.
62. Розкрити інші (крім уроку) форми організації навчання в школі.
63. Визначити поняття “діагностика навчання”. З'ясувати сутність понять контролю, перевірки та оцінки результатів навчальних досягнень учнів. Розкрити функції контролю.
64. Розкрити зміст понять “навченість” та “навчальність” учнів. Рівні навченості, їх психолого-педагогічна характеристика.
65. Принципи та види перевірки навчальних досягнень учнів.
66. Методи та форми оцінювання успішності учнів.
67. Критерії оцінювання успішності учнів.
68. Тестування успішності учнів.
69. Оцінювання результатів навчальних досягнень учнів в умовах рейтингової технології навчання.
70. Пошуки різних підходів до вимірювання та оцінювання результатів навчальних досягнень учнів в умовах реалізації державних освітніх стандартів загальної середньої школи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авдєєва І. М., Мельникова І. М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи: Навчальний посібник / І. М. Авдєєва, І. М. Мельникова. – К.: ВД “Професіонал”, 2007. – 304 с.
2. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі / А. М. Алексюк. – К., 1981. – 205 с.

3. Амонашвили А. Размышления о гуманной педагогике / А. Амонашвили. – М., 1996. – 312 с.
4. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої школи в Україні на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу) / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2000. – № 1. – С. 11 – 17.
5. Атанов Г. А. Возрождение идиктики – залог развития высшей школы / Г. А. Атанов. – Донецк: ДООУ, 2003. – 180 с.
6. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – М., 1985. – 284 с.
7. Бабенко К. П. Методика проведення семінару в групах магістрів на тему “Сучасні технології навчання у ВНЗ” / К. П. Бабенко // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1 (54). – С. 64 – 69.
8. Бех І. Д. Принципи сучасної освіти / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2005. – № 4. – С. 5 – 27.
9. Бондар В. І. Дидактика. Навч. посіб. / В. І. Бондар. – К.: Академкнига. – 2005. – 340 с.
10. Бондар В. І. Модульно-рейтингова технологія вивчення навчальної дисципліни (на матеріалі дидактики) / В. І. Бондар. – К., 1999. – 307 с.
11. Бонч-Бруєвич Г. Ф. Методика застосування технології SMART Board у навчальному процесі: Навчальний посібник / Г. Ф. Бонч-Бруєвич. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2007. – 238 с.
12. Бугайов О. І., Дейкун Д. І. Диференціація навчання учнів у загальноосвітній школі / О. І. Бугайов, Д. І. Дейкун. – К., 1992. – 247 с.
13. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К.: Академія, 2001. – 576 с.
14. Голубенко О., Морозова Т. Освітні стандарти чи навчальні плани? / Олександр Голубенко, Тетяна Морозова // Вища школа. – 2008. – № 3. – С. 54 – 64.

15. Гончаренко С. У., Ляшенко О. І., Мальований Ю. Л., Савченко О. Я. Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. – К.: Генеза, 1997. – 258 с.
16. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К., 1997. – 326 с.
17. Гуманізація процесу навчання в школі / [За ред. С. П. Бондар]. – Рівне, 2000. – 214 с.
18. Державна національна програма “Освіта” /Україна ХХІ століття/. – К., 1994. – 58 с.
19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
20. Дидактика современной школы / [Под ред. В. А. Онищука]. – К., 1987. – 178 с.
21. Дидактика средней школы / [Под ред. М. Н. Скаткина]. – М., 1982. – 214 с.
22. Дидактичні аспекти альтернативної освіти / [Ред. колектив І. Г. Ермаков та ін]. – К., 1994. – 318 с.
23. Заболотна Т. М., Драбчук Т. І. Індивідуальний підхід у контексті гармонізації міжособистісних стосунків викладача і студента / Т. М. Заболотна, Т. І. Драбчук // Наука і методика. – 2005. – № 3. – С. 108 – 109.
24. Закон України “Про загальну середню освіту” // Інформ. зб. МО України. 1999. – № 15. С. 3 – 8.
25. Зінковський Ю., Мірських Г. Імператив трансформації сучасної освітньої парадигми / Ю. Зінковський, Г. Мірських // Вища школа. – 2010. – № 3 – 4. – С. 36 – 41.
26. Катеруша О. Ділові ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів / О. Катеруша // Вища школа. – 2009. – № 12. – С. 53 – 60.
27. Коваль Н. В. Як підготуватися до доповіді, дискусії, написання статті, використовуючи методи побудови картограм на шість кольорів

- мислення / Н. В. Коваль // Наука і методика. – 2006. – № 9. – С. 101 – 102.
28. Коменський Я. А. Великая дидактика / Изб. пед. соч. В 2-х т. Т. I. / Я. А. Коменский. – М., 1982. – 487 с.
  29. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні / [Педагогічні концепції]. – К., 1997. – 184 с.
  30. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К., 1989. – 426 с.
  31. Кривуля Г., Шкіль О., Каук В., Контроль залишкових знань студентів / Г. Кривуля, О. Шкіль, В. Каук // Вища школа. – 2009. – № 5. – С. 77 – 89.
  32. Левшин М., Прохур Ю., Муковіз О. Електронний підручник у системі навчально-методичного забезпечення ВНЗ / М. Левшин, Ю. Прохур, О. Муковіз // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 60 – 61.
  33. Лернер Й. Я. Дидактические основы методов обучения / Й. Я. Лернер. – М., 1981. – 276 с.
  34. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В. С. Лозниця. – К.: “ЕксОб”, 2001. – 304 с.
  35. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків, 1997. – 304 с.
  36. Мазоха Д. С., Опанасенко Н. І. Педагогіка: Навчальний посібник / Д. С. Мазоха, Н. І. Опанасенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.
  37. Малафіїк І. В. Дидактика. Навч. посіб. / І. В. Малафіїк. – К.: Кондор. – 2009. – 395 с.
  38. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи. Навч. посіб. / І. В. Малафіїк. – К.: “Слово”, 2014. – 632 с.
  39. Мармиза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О. І. Мармиза. – Харків: Основа, 2004. – 234 с.

40. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навч. посібн. / Н. Є. Мойсеюк. – Вінниця, 1998. – 348 с.
41. Морозов А. В., Чернилевский Д. В. Креативная педагогика и психология: Учебное пособие / А. В. Морозов, Д. В. Чернилевский. – М.: Академический проект, 2004. – 2-е изд., испр. и дополн. – 560 с.
42. Омеляненко В. Л. та ін. Педагогіка. Загальні основи педагогіки. Теорія навчання / [За загальною редакцією В. Л. Омеляненко]. – Кіровоград, 1997. – 356 с.
43. Оконь В. Введение в общую дидактику. Пер. с пол. / В. Оконь. – М., 1990. – 226 с.
44. Організація навчального процесу у навчальних закладах / [Упоряд. О. В. Ситяшенко]. – К.: Задруга, 2001. – 338 с.
45. Пальчевський С. С. Педагогіка: Навчальний посібник / Степан Сергійович Пальчевський. – К.: Каравела, 2007. – 576 с.
46. Педагогіка / [За ред. Ю. К. Бабанського]. – М., 1988. – 528 с.
47. Педагогіка. / [За ред. А. М. Алексюка]. – К., 1985. – 436 с.
48. Педагогіка / [За ред. М. Д. Ярмаченка]. – К., 1986. – 634 с.
49. Перспективні освітні технології: науково-методичний посібник / [За ред. Т. С. Сазоненко]. – К.: Гопак, 2000. – 560 с.
50. Подольська Є. Соціологічний портрет сучасного студента: теоретико-методологічні підходи / Є. Подольська // Вища школа. – 2010. – № 2. – С. 22 – 31.
51. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні / [За ред. М. Д. Ярмаченка]. – К., 1991. – 342 с.
52. Савченко С. Я. Сучасний урок у початкових класах: Навч. метод, посібник / С. Я. Савченко. – К.: Абриск, 1997. – 347 с.
53. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я Савченко. – К., 1997. – 312 с.
54. Симоненко Н. Є. Інтерактивні методи в гуманітарній освіті / Н. Є. Симоненко // Управління школою. – 2005. – № 34. – С. 18 – 21.

55. Слепкань З. П. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. П. Слепкань. – К.: Вища школа, 2005. – 248 с.
56. Современная дидактика: теория – практике / [Под ред. И. Я. Лернера, И. К. Журавлева]. – М., 1994. – 258 с.
57. Стельмахович М. Р. Народна педагогіка / М. Р. Стельмахович. – К., 1985. – 448 с.
58. Ушкаренко В. О., Смолієнко Н. Д., Осадчук І. В., Виноградова Т. І. Організація самостійної роботи студентів / [За загальною редакцією В. О. Ушкаренко]. – Херсон: Айлант, 2005. – 96 с.
59. Фесенко В., Хомула А. Інтерактивні методики – найкращий шлях до досягнення вершини педагогічної майстерності / В. Фесенко, А. Хомула // Вища школа. – 2009. – № 12. – С. 39 – 44.
60. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник / М. М. Фіцула. – К.: “Академвидав”, 2006. – 356 с.
61. Форми навчання в школі / [За ред. Ю. І. Мальованого]. – К., 1982. – 184 с.
62. Хеганкан Б., Олсон М. Теорія навчання / Б. Хеганкан, М. Олсон. – С.П., 2004. – 474 с.
63. Хон Р. Л. Педагогічна психологія: принципи навчання / Р. Л. Хон. – Єкатеринбург: Ділова книга, 2002. – 736 с.
64. Чернілевський Д. В., Томчук М. І. Педагогіка та психологія вищої школи: Навчальний посібник / Д. В. Чернілевський, М. І. Томчук. – Вінниця: Вінницький соціально-економічний інститут університету “Україна”, 2006. – 402 с.
52. Школа диалога культур: Идеи. Опыт. Проблемы / [Под общей ред. В. С. Библера]. – Кемерово, 1993. – 398 с.
53. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навчально-методичний посібник / П. М. Щербань. – К.: Вища школа, 2002. – 284 с.
54. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. – К., 1997. – 348 с.